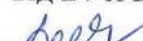

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

ПОГОДЖЕНО
на засіданні вченої ради
природничо-географічного факультету
Протокол № 7 від 27 лютого 2020 р.

Декан О.В. Гулай

Обговорено і затверджено
на засіданні кафедри географії та геоєкології
Протокол № 6 від 24 січня 2020 р.
Зав. кафедри Л.Л. Семенюк

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ ЦДПУ
імені Володимира Винниченка
від « 23 » березня 2020 року № 43 -ун
Голова приймальної комісії

Ректор О.А. Семенюк

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ
з географії

для осіб, які вступають на І курс
денної/ заочної форми навчання

на основі повної загальної середньої освіти
для здобуття освітнього ступеня „Бакалавр”

- зі спеціальностей: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література);
014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська));
014.02 Середня освіта (Мова і література (німецька));
014.03 Середня освіта (Історія);
014.07 Середня освіта (Географія);
014.11 Середня освіта (Фізична культура);
014.15 Середня освіта (Природничі науки);
035.04 Філологія (Германські мови та літератури (переклад включно));
035.10 Філологія (Прикладна лінгвістика)

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступний іспит з географії – форма вступного випробування, яка передбачає оцінювання знань, умінь та навичок вступника з географії, результати якого зараховуються до конкурсного бала вступника, або вступника допускається до участі в конкурсному відборі або до інших конкурсних випробувань.

Програма вступного іспиту з географії укладена на основі Програми ЗНО з географії на 2019 рік, затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України від 03.02.2016 № 77 «Про затвердження програм зовнішнього незалежного оцінювання осіб, які бажають здобувати вищу освіту на основі повної загальної середньої освіти» та відповідає програмі ЗНО – 2019 Українського центру оцінювання якості освіти.

Основними ідеями, навколо яких генерується навчальний матеріал програми – загальні закономірності організації, функціонування й розвитку природних і економіко-соціальних просторових геосистем, методи емпіричного й теоретичного рівня пізнання, що відповідає географічній компоненті державного освітнього стандарту та теоретичним положенням сучасної географічної науки.

Матеріал програми вступного іспиту з географії поділено на шість тематичних блоків: В програмі представлений основний перелік тем з таких розділів шкільної програми: «Загальна характеристика земної кулі», «Географія материків і океанів», «Фізична географія України», «Загальні положення економічної та соціальної географії», «Економічна і соціальна географія України», «Економічна і соціальна географія світу», які, в свою чергу, розподілено за розділами і темами.

Мета вступного іспиту з географії – оцінити перевірку рівня знань, умінь та навичок вступника, який вступає на I курс денної/заочної форми навчання на основі повної загальної середньої освіти для здобуття освітнього ступеня «Бакалавр», зокрема:

знання:

- зміст основних географічних понять і термінів, які є складовою текстових частин шкільних підручників з географії;
- сутність головних географічних закономірностей;
- особливості найбільш важливих явищ і процесів, які відбуваються в межах географічної оболонки;
- головні риси змін, що відбуваються на політичній карті світу та в межах території України і сусідніх держав;
- історію найважливіших географічних відкриттів, етапи розвитку географічної науки, внесок українських вчених у становленні й розвитку географії;
- найбільш часто вживані умовні позначення, які застосовуються на географічних картах.

уміння:

- застосовувати знання з головних географічних закономірностей для пояснення певних процесів і явищ, опису окремих регіонів;
- знаходити зв'язки між геокомпонентами навколишнього природного середовища, геокомплексами; зв'язки в межах певних територіально-виробничих комплексів та між такими комплексами;
- за існуючими традиційними схемами описувати фізико-географічні та суспільно-географічні особливості певних регіонів світу;
- вільно орієнтуватися за фізико-географічними, суспільно-географічними та геокомпонентними картами, в роботі з контурними картами застосовувати необхідні умовні позначення;
- аналізувати графіки та статистичні матеріали;
- графічно зображувати зв'язки між географічними об'єктами.

навички:

- проведення найбільш поширених математичних обчислень та користування

картами, таблицями, графіками, діаграмами;

- креслення певних планів, схем, в тому числі із застосуванням масштабу;
- орієнтування у навколишньому середовищі, застосовуючи певні прилади, знаряддя, природні та антропогенні ознаки.

Форма проведення вступного іспиту – письмове виконання тестових завдань.

Структура екзаменаційного білету - 44 тестові завдання, які диференційовані за ступенем складності на три групи:

- перша група включає 30 відносно простих завдань (тестів) з вибором однієї правильної відповіді із кількох запропонованих; одна правильна відповідь оцінюється 2 балами (максимальна кількість балів – 60);

- друга група включає 10 тестів на встановлення відповідності між географічними явищами і процесами з одного боку, та їх наслідками – з другого, або між географічними об'єктами та їх місцезнаходженням; у кожному тесті пропонується знайти по три відповідності; кожна правильно встановлена відповідність оцінюється 2 балами (максимальна кількість балів – 60);

- третя група включає 4 творчі завдання відкритої форми з короткою обґрунтованою відповіддю; кожна правильна відповідь оцінюється 20 балами (максимальна кількість балів – 80).

Мінімальна необхідна кількість балів – 100, максимальна – 200.

Норми часу для виконання тестових завдань – 2 академічні години.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

2.1. Загальна географія

План місцевості. Поняття про план місцевості. Горизонт. Сторони горизонту. Способи орієнтування на місцевості. Вміння користуватися компасом. Азимут. Масштаб та його види. Абсолютна і відносна висоти точок місцевості. Використання планів у практичній діяльності людини.

Географічна карта. Поняття про географічну карту. Основні відмінності географічної карти від плану місцевості. Типи карт. Вимірювання відстаней по карті за допомогою масштабу. Вміння по карті виміряти довжину річки, визначати висоту гір, глибину океанів і морів. Особливості картографічного зображення. Неминучість спотворення на картах внаслідок кривизни Землі; елементарні поняття про характер цих спотворень (відстаней, напрямків і площ). Градусна сітка на карті та її елементи. Географічна широта і довгота. Значення карти в житті та господарській діяльності людини.

Форма і рух Землі. Сонячна система та її будова. Розвиток уявлень про форму Землі. «Фізико-географічне значення форми Землі. Розміри земної кулі. Добове обертання Землі та його наслідки. Місцевий, поясний та декретний час, лінія зміни дат. Річний рух Землі та його наслідки. Тропіки і полярні кола.

Літосфера і рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття "Літосфера". Типи земної кори. Зовнішні сили, що змінюють поверхню Землі. Вивітрювання. Робота вітру, текучих вод, льоду. Внутрішні сили, що зумовлюють зміни земної кори. Вулкани та райони їх поширення. Землетруси та райони їх поширення. Утворення материків і океанів. Форми земної поверхні: рівнини, низовини, плоскогір'я, гори і нагір'я. Гори складчасті, брилові, складчасто-брилові. Поняття про річкову долину. Рельєф дна Світового океану. Острови і півострови. Значення рельєфу в господарській діяльності людини.

Атмосфера. Поняття про атмосферу. Висота, межі і будова атмосфери. Загальна циркуляція атмосфери. Нагрівання атмосфери. Зміни температури повітря залежно від географічної широти місця і від висоти над рівнем океану. Тиск атмосфери і його вимірювання. Вітри та їх походження. Бризи, мусони, пасати, циклони і антициклони. Водяна пара в атмосфері. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Вимірювання кількості опадів. Погода. Характеристика складових стану погоди. Спостереження за погодою. Значення вивчення погоди для народного господарства.

Клімат. Залежність клімату від географічної широти місця, близькості моря, морських течій, рельєфу і висоти місцевості. Значення клімату в господарській діяльності людини.

Гідросфера. Поняття про гідросферу. Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: моря, затоки і протоки. Географічне положення, особливості рельєфу, характерні риси клімату, основні морські течії і господарське освоєння океанів. Температура і солоність води. Морські та господарське використання морів. Розчленованість берегової лінії. Підземні води. Джерела. Використання підземних вод і джерел. Річка та її частини. Живлення річок. Басейни і вододіли. Канали і водосховища. Використання річок у господарській діяльності людини. Озера та їх господарське використання. Болота, та їх використання. Льодовики.

Біосфера. Поняття про біосферу. Походження та поширення життя на Землі. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку. Загальні риси географічної оболонки: Поняття про природний комплекс. Взаємодія рельєфу і клімату та їх вплив на ґрунти, рослинність, тваринний світ. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Фізико-географічна характеристика частин світу. Типовий план характеристики. Фізико-географічне положення. Історія відкриття і дослідження. Рельєф. Природні ресурси. Клімат. Внутрішні води. Природні зони.

Частини світу: Європа, Азія, Африка, Північна Америка, Південна Америка, Австралія і Океанія, Антарктида.

2.2. Географія материків і океанів

Предмет вивчення географії материків і океанів. Значення та завдання курсу «Географія материків і океанів». Поняття «материк» і «частина світу». Основні географічні закономірності розвитку природи Землі: закономірності формування рельєфу, клімату, географічних поясів та природних зон. Формування зональних та азональних природних комплексів на материках рельєфу, клімату, природних комплексів. Знати значення та завдання курсу географії материків і океанів. Визначати за тематичними картами закономірності формування океанів Пояснювати зміни природних комплексів на рівнинах та в горах.

Океани: Тихий океан, Атлантичний океан, Індійський океан, Північний Льодовитий океан. План характеристики природного комплексу океану. Особливості фізико-географічного положення океанів. Історичні відомості про освоєння та дослідження різних частин Світового океану. Геологічна будова та рельєф дна океанів. Характерні риси клімату. Властивості водних мас та океанічні течії. Своєрідність органічного світу океанів. Природні ресурси океанів та їх використання. Проблема забруднення океанічних вод. Знати послідовність характеристики природного комплексу океану, основні етапи освоєння та дослідження океанів. Визначати особливості фізико-географічного положення океанів, геологічної будови та рельєфу дна океанів. Пояснювати кліматичні умови, властивості водних мас. Аналізувати рухи води в океані та схему океанічних течій. Порівнювати органічний світ різних частин Світового океану. Оцінювати природні ресурси океанів, види господарської діяльності в океанах та їх наслідки.

Материка. Африка. План географічної характеристики материка. Особливості фізико-географічного положення. Основні елементи берегової лінії. Дослідження та освоєння. Геологічна будова. Основні форми рельєфу материка. Корисні копалини та закономірності їх розміщення на материку. Загальні особливості клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу: головні річкові системи, озера, басейни підземних вод, їх гідрологічні особливості. Природні зони та закономірності їх розміщення. Особливості ґрунтового, рослинного покриву та тваринного світу. Найбільші національні парки. Населення. Знати алгоритм характеристики материка за типовим планом, дослідників природи. Визначати особливості фізико-географічного положення. Розрізняти основні елементи берегової лінії материка та форми рельєфу. Аналізувати взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу та закономірностей розміщення корисних копалин на материку. Пояснювати загальні особливості кліматичних умов та розподілу внутрішніх вод. Порівнювати природні зони материка за ознакою домінуючих типів ґрунтів, рослинного покриву та типових представників тваринного світу.

Австралія. Своєрідність географічного положення материка. Історія відкриття і дослідження. Форми рельєфу та корисні копалини Австралії. Загальні особливості клімату. Знати особливості фізико-географічного положення, історію відкриття та дослідження, основні форми рельєфу та корисні копалини материка. Розрізняти кліматичні умови в різних кліматичних поясах. Кліматичні пояси та типи клімату Австралії. Води суходолу. Природні зони. Своєрідність і унікальність органічного світу материка. Населення, його склад та розміщення. Аналізувати води суходолу та природні зони материка. Пояснювати унікальність видового складу представників органічного світу. Оцінювати расовий склад та розміщення населення в межах материка.

Південна Америка. Особливості фізико-географічного положення. Дослідження і освоєння материка. Геологічна будова. Основні форми рельєфу. Закономірності поширення родовищ корисних копалин. Своєрідність клімату материка. Кліматичні пояси і області. Вплив клімату на формування і розподіл вод суходолу. Найбільші річки та озера. Природні зони. Ґрунти, рослинний покрив та тваринний світ. Висотна поясність в Андах. Зміна природних комплексів людиною. Походження та формування сучасного населення, його расовий склад та розміщення. Знати особливості фізико-географічного положення, історію дослідження та освоєння. Розрізняти основні елементи берегової лінії та форми рельєфу материка. Аналізувати взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу та закономірностей розміщення корисних копалин на материку. Пояснювати особливості кліматичних умов та їх

вплив на розподіл внутрішніх вод материка. Порівнювати природні зони материка та висотну поясність в Андах за ознакою домінуючих типів ґрунтів, рослинного покриву та представників тваринного світу. Оцінювати формування сучасного населення.

Антарктида. Своєрідність географічного положення материка. Відкриття Антарктиди та сучасні наукові дослідження материка. Міжнародне співробітництво у дослідженні природних умов і природних ресурсів. Українська дослідна станція «Академік Вернадський». Географічна будова та рельєф поверхні. Кліматичні умови. Рослинний і тваринний світ. Природні ресурси та їх охорона. Знати особливості географічного положення, відкриття та дослідження материка. Пояснювати своєрідність природних умов та природних ресурсів. Визначати роль України у сучасних дослідженнях природи материка. Оцінювати значення міжнародного співробітництва у наукових дослідженнях.

Північна Америка. Фізико-географічне положення материка. Історія відкриття та освоєння Північної Америки. Геологічна будова та основні форми рельєфу материка. Роль давнього зледеніння у формуванні сучасного рельєфу. Корисні копалини, закономірності їх поширення. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу. Основні річкові системи. Озера, їх походження. Особливості розміщення природних зон. Ґрунти, рослинний покрив і тваринний світ. Висотна поясність Кордильєр. Природоохоронні території. Найвідоміші національні парки. Особливості заселення Північної Америки. Населення, його расовий і етнічний склад. Знати особливості фізико-географічного положення, історію дослідження та освоєння Північної Америки. Розрізняти елементи берегової лінії та основні форми рельєфу материка. Аналізувати взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу та закономірностей розміщення корисних копалин на території материка. Пояснювати загальні особливості кліматичних умов та їх вплив. Порівнювати природні зони материка та висотну поясність в Кордильєрах за ознакою домінуючих типів ґрунтів, рослинного покриву та представників тваринного світу. Оцінювати расовий і етнічний склад населення.

Євразія. Фізико-географічне положення материка. Особливості берегової лінії Євразії. Історія відкриття і дослідження окремих територій материка. Геологічна будова. Давні материкові зледеніння. Сейсмічно активні області. Основні форми рельєфу материка. Найбільші рівнини і гори. Корисні копалини, закономірності їх походження. Особливості формування клімату, кліматичні пояси і типи клімату. Внутрішні води. Найбільші річки та озера. Багаторічна мерзлота. Сучасне зледеніння. Природні зони. Особливості їх розміщення на території материка. Ґрунти, рослинний покрив і тваринний світ природних зон. Висотна поясність у горах материка. Зміна природи людиною. Населення. Расовий та етнічний склад. Розміщення населення на материк. Знати особливості фізико-географічного положення, історію дослідження окремих частин. Розрізняти основні елементи берегової лінії та форми рельєфу материка. Аналізувати взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу та закономірностей розміщення корисних копалин на території материка. Визначати вплив давнього материкового зледеніння на форми рельєфу материка. Пояснювати особливості формування кліматичних умов у різних кліматичних поясах та їх вплив на розподіл внутрішніх вод материка. Порівнювати природні зони материка за ознакою домінуючих типів ґрунтів, рослинного покриву та представників тваринного світу. Оцінювати расовий і етнічний склад населення.

Земля – наш спільний дім. Взаємодія людини і природи. Природні ресурси материків і океанів, їх класифікація. Зміна взаємозв'язків між компонентами природи під впливом господарської діяльності людини. Порушення рівноваги в природних комплексах материків та океанів. Проблема забруднення навколишнього середовища. Види забруднення, основні джерела їх надходження. Природоохоронні території. Міжнародні організації з охорони природи. Знати класифікацію природних ресурсів, сучасні екологічні проблеми взаємодії суспільства й природи, міжнародні організації з охорони природи. Визначати райони порушення рівноваги на материках та в океанах. Розрізняти різні за статусом природоохоронні території. Аналізувати види забруднення навколишнього середовища та основні джерела їх надходження. Оцінювати можливі наслідки екологічних проблем для

природи Землі.

2.3. Фізична географія України

Географічне положення. Предмет фізичної географії України. Географічне положення, кордони. Оцінка вигідності фізико-географічного положення України.

Рельєф, геологічна будова і корисні копалини. Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори.

Тектонічні структури. Особливості геологічної будови території України. Палеогеографічні умови. Геоморфологічна будова і основні форми рельєфу.

Закономірності поширення, характеристика і господарська оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин.

Клімат і кліматичні ресурси. Основні кліматотворні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температур повітря; опадів по території України. Енергетичні кліматичні ресурси. Прогноз погоди.

Моря, поверхневі і підземні води. Водні ресурси. Чорне і Азовське моря. Загальні риси їх природних умов. Гідрологічний і гідрохімічний режим, флора і фауна. Природні ресурси морів і їх екологічні проблеми. Поверхневі води, особливості їх формування і розподілу. Основні ріки. Канали. Озера і водосховища. Підземні води. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання і охорона. Грунтовий покрив, земельні ресурси. Умови ґрунтоутворення, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси України.

Рослинний і тваринний світ. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичні комплекси лісової, лісостепової, степової зон, Українських Карпат і Кримських гір. Несприятливі фізико-географічні процеси і явища.

Природні комплекси України і фізико-географічне районування. Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Зміна ландшафтів України за історичний час. Класифікація ландшафтів. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природно-господарська характеристика природних зон України: мішаних лісів, – лісостепової, степової, Українських Карпат і Кримських гір.

2.4. Загальні положення економічної та соціальної географії

Вступ. Економічна та соціальна географія як наука. Предмет економічної та соціальної географії. Економічна та соціальна географія в системі географічних наук. Зв'язок економічної та соціальної географії з іншими науками. Методи економіко-географічних досліджень. Знати предмет вивчення економічної та соціальної географії, її місце у системі географічних наук. Розрізняти методи географічних досліджень. Аналізувати зв'язок економічної та соціальної географії з іншими науками.

Населення. Кількість, розміщення, статеві і вікові структури населення. Поняття «природний рух населення». Відтворення населення. Демографічні процеси і демографічна політика. Механічний рух (міграції) населення. Поняття «еміграція», «імміграція», «міграція», «сальдо міграції». Внутрішні і зовнішні міграції. Міграційні процеси і міграційна політика держав. Статеві-віковий склад населення, його наслідки. Знати зміст понять: «природний приріст населення», «природний рух», «депопуляція», «еміграція», «імміграція», «сальдо міграції». Характеризувати особливості відтворення населення, демографічні процеси та демографічну політику держав. Аналізувати міграції та їх види; карту густоти населення, діаграми статевої і вікової структури населення.

Система розселення населення. Міське і сільське населення. Типи населених пунктів. Урбанізація. Субурбанізація. Міські агломерації. Типи міст за розмірами та за функціями. Типи сільських поселень, особливості їх розміщення. Знати зміст понять «місто», «село», «агломерація», «урбанізація», «субурбанізація», «система розселення». Характеризувати особливості становлення та розвитку агломерацій. Розрізняти системи розселення населення та функції міст. Аналізувати причини змін у системі розселення населення.

Трудові ресурси та зайнятість населення. Поняття “трудові ресурси”, “економічно активне населення”, “зайнятість населення”, “безробіття”. Знати зміст понять: «трудові ресурси», «економічно активне населення», «зайнятість населення», «безробіття». Характеризувати причини змін у структурі зайнятості. Пояснювати причини і наслідки безробіття.

Взаємодія суспільства і природи. Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Ресурсозабезпеченість. Природокористування: раціональне і нераціональне. Знати зміст понять: «географічне середовище», «ресурсозабезпеченість», «природокористування». Характеризувати взаємозв'язок і взаємовплив суспільства і природи. Оцінювати вплив нераціонального природокористування на розвиток суспільства.

Господарство. Загальна характеристика господарства. Поняття про господарство і національний господарський комплекс. Міжнародний географічний поділ праці (МГПП). Поняття “НТР” та її основні риси. Галузева структура господарства. Поняття “галузь” і “міжгалузевий комплекс”. Форми суспільної організації виробництва. Інфраструктура, її види. Поняття про територіальну структуру господарства. Значення зовнішніх економічних зв'язків у господарстві країни. Знати зміст понять: «господарство», «національний господарський комплекс», «міжнародний географічний поділ праці», «науково-технічна революція», «галузь», «територіальна структура господарства». Розрізняти форми суспільної організації виробництва, значення та види інфраструктури. Визначати галузеву і територіальну структуру господарства. Оцінювати значення зовнішніх економічних зв'язків для розвитку господарства країни.

Економічний потенціал. Показники соціально-економічного розвитку. Валовий національний продукт, національний дохід. Показники якості життя. Знати зміст понять: «валовий національний продукт», «національний дохід». Аналізувати показники економічного розвитку країни. Оцінювати рівень якості життя країн із різними умовами розвитку господарства.

Промисловість. Промисловість як сфера матеріального виробництва. Структура паливної промисловості. Сировинна база. Вугільна промисловість. Нафтова промисловість. Нафтопереробна промисловість. Газова промисловість. Електроенергетика. Основні типи електростанцій. Енергосистема Альтернативні способи одержання енергії. Чорна металургія. Сировинна база. Чинники розміщення. Кольорова металургія. Склад і сировинна база. Чинники розміщення підприємств галузі. Роль машинобудування у господарстві держави. Структура галузі. Чинники розміщення: наукоємні, трудомісткі і металомісткі галузі. Хімічна промисловість, її галузева структура. Природно-сировинна база хімічної промисловості і використання відходів. Структура та значення лісової та деревообробної промисловості, особливості її розміщення. Целюлозно-паперове і лісохімічне виробництво. Галузева структура промисловості будівельних матеріалів. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Галузева структура легкої промисловості. Чинники її розміщення. Галузевий склад харчової промисловості. Чинники розміщення галузей. Знати галузевий склад, структуру галузей, їх типи. Визначати сировинну базу, принципи та фактори розміщення галузей. Аналізувати особливості розвитку галузей промисловості. Оцінювати значення галузей у господарстві, задоволенні матеріальних і духовних потреб населення, наслідки впливу промисловості на довкілля.

Сільське господарство. Значення сільського господарства в економіці держави. Галузева структура сільського господарства. Зв'язок сільського господарства з іншими галузями. Природно-географічні фактори розвитку сільського господарства. Сільськогосподарські угіддя, їх структура. Меліорація земель. Галузева структура і виробничі особливості рослинництва. Тваринництво, його структура. Кормова база тваринництва. Знати галузеву і територіальну структуру сільського господарства. Визначати фактори та особливості розвитку рослинництва і тваринництва. Оцінювати причини і наслідки нестабільного розвитку сільськогосподарського виробництва.

2.5. Економічна і соціальна географія України

Економіко- і політико-географічне положення України. Проголошення незалежності України і її вплив на геополітичну ситуацію в Європі. Економіко-географічне положення і його господарська оцінка. Сучасний адміністративний поділ. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами. Місце України на політичній і економічній карті світу.

Населення і трудові ресурси. Територіальні відмінності і чинники розміщення і густоти населення. Природні і екологічні умови життя населення та їх вплив на основні показники його розміщення, Природний рух населення. Вікова і статева структура населення. Погіршення демографічної ситуації і шляхи розв'язання цієї проблеми. Економічна криза і демографічна політика. Міграції населення, види і причини. Національний та етнічний склад населення. Українська діаспора і причини її виникнення.

Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності. Демографічні проблеми сільського населення України, шляхи їх вирішення.

Трудові ресурси та їх розподіл за галузями господарства в регіонах. Раціональне використання трудових ресурсів. Безробіття і його географічні аспекти.

Формування національного господарства України, його структура. Історія формування господарства. Основні риси галузевої структури господарства. Сучасні проблеми розвитку і територіальної організації.

Промисловість. Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація і основні міжгалузеві комплекси. Проблеми і перспективи розвитку і розміщення промисловості.

Енергетика. Структура, місце і роль в економіці країни. Вугільна промисловість. Райони видобування і використання вугілля. Проблеми і перспективи подальшого розвитку. Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газовидобутку. Перспективи розвитку, нафтової і газової промисловості. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій. Екологічні проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу.

Металургія. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія чорної металургії. Кольорова металургія. Основні галузі розвитку та розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійного комплексу.

Машинобудування. Значення, місце і роль у господарстві. Структура, принципи розміщення. Розміщення окремих галузей. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку.

Хімічна промисловість. Значення, місце і роль виробництва. Сировинна база. Галузева структура хімічної промисловості. Географія окремих галузей хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку.

Лісопромислова промисловість. Структура і значення. Лісове господарство (лісозаготівельна промисловість). Деревообробна промисловість. Целюлозно-паперова промисловість. Лісохімічна і гідролізна промисловість. Проблеми і перспективи розвитку лісопромислового виробництва.

Будівельна індустрія. Структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Виробництво стінових матеріалів. Географія цементної промисловості.

Легка промисловість, структура, принципи розміщення і географія.

Сфера послуг. Галузева структура і значення. Основні напрямки розвитку.

Сільське господарство. Роль, місце і значення, структура та основні його ланки. Земельний фонд. Рослинництво. Зернові культури. Галузі, що переробляють продукцію зернового господарства. Вирощування технічних культур. Вирощування картоплі і овочів, садівництво, ягідництво і виноградарство. Переробні галузі. Тваринництво, галузі переробки тваринницької продукції. Агропромислові зони.

Транспорт і міжнародні економічні зв'язки. Роль і значення транспорту. Основні види транспорту і особливості їх розміщення. Зовнішні економічні зв'язки.

Раціональне використання природних умов і природних ресурсів та їх охорона.

Вплив господарської діяльності людини на природні умови і природні ресурси: землеробський, промисловий, містобудівельний, транспортний, водогосподарський. Геоекологічна ситуація в Україні. Рациональне використання та охорона природних умов і природних ресурсів. Мінерально-сировинні ресурси. Кліматичні ресурси. Проблеми охорони природних систем Чорного і Азовського морів та водних ресурсів. Земельні ресурси та їх використання. Біотичні ресурси, їх рациональне використання і охорона. Рекреаційні ресурси. Природоохоронні комплекси. Моніторинг довкілля в Україні.

Географія своєї області.

2.6. Економічна і соціальна географія світу

Сучасна політична карта світу. Етапи формування політичної карти світу Типологія країн. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країн. Форми правління і адміністративно-територіального устрою країн. Сучасна політична карта Європи, Азії, Африки, Америки.

Географія світових природних ресурсів. Світові природні ресурси. Географія світових природних ресурсів: мінеральних, земельних, лісових, водних, Світового океану. Ресурсозабезпеченість і ресурсозбереження.

Географія населення світу. Природний рух населення та його відтворення. Чисельність населення і його динаміка, Демографічна політика. Статевий та віковий склад населення. Етнічний (національний) склад населення. Найчисленніші народи і мовні сім'ї. Релігії народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Урбанізація та її проблеми. Міське і сільське населення світу. Міграційні процеси. Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Світове господарство. Поняття про світове господарство і етапи його формування. Чинники і принципи розміщення. Світове господарство в період НТР, основні риси НТР. Вплив НТР на галузеву структуру та розміщення виробництва.

Географія промисловості світу. Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної, нафтової і газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна і кольорова металургія, основні райони їх розвитку та розміщення. Машинобудування, його структура і географія основних галузей. Хімічна промисловість.

Географія сільського господарства. Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва і тваринництва.

Географія транспорту. Значення і місце в світовому господарстві. Розвиток та розміщення найважливіших видів транспорту: залізничного, автомобільного і морського.

Зовнішні економічні зв'язки. Суть та основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновидності.

Міжнародний географічний поділ праці. Поняття про міжнародний географічний поділ праці та його особливості. Спеціалізація і кооперування, інтеграція країн світу.

Глобальні проблеми людства. Виникнення глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності; демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, війни і миру, освоєння ресурсів Світового океану.

Економіко-географічна характеристика регіонів та окремих держав (за типовим планом: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і трудові ресурси; особливості галузевої та регіональної структури господарства; промисловість та її структура; характеристика основних галузей сільського господарства; транспорт, основні його види та географія; зовнішньоекономічні зв'язки; регіональні відмінності). Знати склад регіону, особливості розміщення та формування населення, господарства країн та регіонів. Визначати галузеву структуру господарства країн певного регіону.

Загальна характеристика країн Європи. Німеччина. Велика Британія. Франція. Італія. Польща. Білорусь. Росія.

Загальна характеристика країн Азії. Японія. Китай. Індія. Країни Америки. США, Канада. Загальна характеристика країн Латинської Америки.

Загальна характеристика країн Африки.

Загальна характеристика Австралії та країн Океанії.

Розпізнавати країни за характеристикою по типовому алгоритму комплексної економіко-географічної характеристики країн. Робити висновки про причини економічного розвитку або спаду різних регіонів та країн. Оцінювати значення інтеграційних процесів та процесів глобалізації на розвиток країн світу.

3. Критерії оцінювання відповіді вступника

Максимальна кількість балів, які можна отримати за виконання завдань – 200.

Мінімальна кількість балів для позитивного результату – 100.

- **Завдання з вибором однієї правильної відповіді**(№ 1–30). Завдання складається з основи та чотирьох варіантів відповіді, з яких лише одна є правильною. **Схема нарахування балів.** При оцінюванні тестових завдань за правильну відповідь нараховується 2 бали. Якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповіді на завдання не надано – нараховується 0 балів. Максимальна кількість балів за 30 тестів становить 60.

- **Завдання на встановлення відповідності** («логічні пари») (№ 31–40). Завдання складається з основи та двох стовпчиків інформації, позначених цифрами (ліворуч) і буквами (праворуч). Виконання завдання передбачає встановлення відповідності (утворення «логічних пар») між інформацією, позначеною цифрами та буквами. **Схема нарахування балів.** При оцінюванні завдань за кожну правильно встановлену відповідність нараховується 2 бали (за тест max 6 балів, за 10 тестів max 60 балів);

- **Завдання відкритої форми з відповіддю** (№ 41–44) (творчі завдання з короткою обґрунтованою відповіддю). Головними критеріями оцінювання є повнота і обґрунтованість відповіді на поставлене питання, її наповнення аргументованими судженнями, прикладами, висновками. Враховується ступінь розкриття змісту понять, точність використання наукових термінів, глибина просторового мислення, оригінальність і творчий підхід. За кожну повну правильну відповідь нараховується до 20 балів (за 4 завдання max 80 балів).

4. Рекомендована література

1. Безуглий В.В. Географія: підр. для 11 кл. – К.: «Генеза», 2019. – 280 с.
2. Безуглий В.В. Географія (рівень стандарту): підр. для 10 кл. – К.: «Генеза», 2018. – 180 с.
3. Бойко В.М. Географія: підр. для 8 кл. – Кам'янець-Подільський, Абетка, 2016. – 296 с.
4. Гільберг Т.Г. Географія: підр. 9 кл. – К.: Оріон, 2017. – 288 с.
5. Економічна і соціальна географія світу: підр. для 10 кл. / за ред. Б.П. Яценка. – К.: Артк, 2017. – 279 с.
6. Кіровоградська область. Географічний атлас: Моя мала Батьківщина / ред. кол.: А.І. Кривульченко. – К.: Мапа, 2012. – 32 с.
7. Коберник С.Г., Коваленко Р.Р. Географія материків і океанів: підр. для 7 кл. – К.: Грамота, 2015. – 285 с.
8. Коберник С.Г., Коваленко Р.Р. Географія: довідник для абітурієнтів та школярів. Повний курс підготовки до вступу у ВНЗ (схвалено МОН України). – К.: 2013. – 656 с.
9. Коберник С.Г., Коваленко Р.Р. Географія: підр. для 6 кл. – К.: Вид-во «Абетка», 2014. – 260 с.
10. Національний атлас України. – К.: ДНВП, «Картографія», 2007. – 440 с.

“Погоджено”

Заступник голови фахової атестаційної комісії природничого факультету зі спеціальності 014
Середня освіта (Географія)
Старший викладач Зарубіна А.В.